

Migrația tineretului spre orașe

Aurel Drăguț

Centrul de cercetări pentru problemele tineretului

În cadrul curentului de migrație rural-urbană, ponderea tinerei generații a cunoscut în ultimul deceniu o creștere constantă. Astăzi, la noi, schimbul de populație dintre sat și oraș este susținut în mare parte de grupa de vîrstă 15—29 ani. Tendința de întinerire a fluxurilor migratorii este mai veche: acum cinci ani, vîrsta medie a celor plecați din mediul sătesc era deja de numai 23,7 ani ¹.

În aceeași perioadă, soldul migrator în municipii și orașe a înregistrat numai valori pozitive ².

În interiorul populației tinere care migrează spre orașe, grupa de vîrstă 20—24 ani prezintă cel mai înalt indice de mobilitate. Acest interval de vîrstă corespunde, în general, cu dobîndirea maturității sociale, concretizată în absolvirea unei forme de învățămînt, profesionalizare, întemeierea familiei, satisfacerea stagiului militar. Populația tînără de sex feminin migrează mai mult, comparativ cu populația de sex masculin de aceeași vîrstă; faptul se datorește deplasărilor frecvente ale tinerelor fete care se stabilesc după căsătorie la domiciliul soților. Ele adoptă modele intrajudețene de mobilitate, în timp ce persoanele de sex masculin aleg zone îndepărtate; celibatarii migrează mai mult.

I. Avîntul industrial și dinamica migrației

Teoriile privind migrația precum și investigațiile de teren au relevat, în repetate rînduri, complexitatea cauzală a procesului de mobilitate și infinitatea motivațiilor de plecare. Foarte mulți cercetători sînt de acord cu faptul că rolul cauzal decisiv aparține factorului economic. Alături de el, ceilalți factori, sociali, culturali, psihologici ș.a. dobîndesc, în anumite condiții, o pondere destul de stabilă, determinînd, de cele mai multe ori în combinație cu influențele economice, părăsirea satului.

Ceea ce reprezintă o certitudine este faptul că între ritmul dezvoltării economice și amplitudinea migrației se manifestă o legătură strînsă. Mobilitatea spațială însoțește întotdeauna expansiunea sectoarelor neagricole și modernizarea structurilor economice constituind, așa cum spune Ledrut, „o mobilitate de creștere”³. Corelația amintită pare să

¹ I. Measnicov, I. Hristache, Vl. Trebici, *Demografia orașelor României*, sub red. Vl. Trebici, București, Edit. științifică și enciclopedică, 1977, p. 117.

² *Anuarul demografic al R.S. România, 1974*.

³ Raymond Ledrut, *Sociologie urbaine*, Paris, PUF, 1973, p. 86.

caracterizeze, îndeosebi, evoluția țărilor în curs de dezvoltare, căci în statele avansate din punct de vedere economic apar tot mai multe tipuri și direcții de deplasare determinate de rațiuni noneconomice. Lipset și Bendix au dovedit cu suficiente argumente că „gradul mobilității în societățile moderne variază direct cu gradul lor de industrializare”⁴, dar acest postulat tinde să aibă astăzi o valabilitate zonală și nu una universală. În orice caz, el se aplică la exemplul României, deși mutațiile din structura demografică, economică și socială a țării încep să impună modele inedite de mobilitate (de ex., migrațiile provocate de sistematizarea teritorială) și motivații necunoscute altădată.

Prezentăm în continuare un nou argument care ilustrează relația dintre dezvoltarea economică și orientarea fluxurilor de migrație. Tabelul de mai jos conține câteva județe ordonate după două criterii: *a. volumul investițiilor industriale* și *b. soldul migrator*. Se știe că numărul locurilor de muncă depinde într-o măsură hotărâtoare de volumul investițiilor, iar crearea unor oportunități economice suplimentare provoacă diferențe și corecții în curente de migrație.

Rectificarea acestora din urmă în funcție de amploarea investițiilor și implicit, de apariția locurilor de muncă, nu intervine automat, ci după un anumit interval de timp. De aceea, s-a inclus în tabel media soldului migrator din perioada 1970—1973*).

Județele	Rangul după :	
	volumul investițiilor industriale în anul 1970	media soldului migrator în perioada 1970—1973
Municipiul București	1	1
Constanța	2	2
Galați	3	5
Argeș	4	6
„	„	„
„	„	„
„	„	„
Vaslui	37	39
Botoșani	38	40
Bistrița-Năsăud	39	31
Sălaj	40	36

*). Tabel alcătuit pe baza datelor din Anuarul statistic al R. S. România, 1971 și din Anuarul demografic al R.S. România, 1974.

Faptul că rangurile din cele două coloane au valori apropiate dovedește că deplasările populației se orientează, în general, spre zonele unde se fac investiții mari. Altfel spus, județele care au beneficiat de investiții importante captează și cel mai mare număr de migranți, iar județele lipsite de un asemenea avantaj rămân cu un sold migrator negativ.

Relația pusă în evidență mai sus nu trebuie absolutizată. Deși s-a constatat „caracterul decisiv al industrializării asupra mișcării migratorii

⁴ Seymour Lipset, Reinhard Bendix, *Social Mobility in Industrial Society*, University of California Press, 1964, p. 11.

interne a populației⁵, la noi în țară există județe cu un rang inferior în ceea ce privește aportul industrial și volumul investițiilor, dar cu un sold migrator pozitiv, și invers. Acest lucru demonstrează complexitatea procesului de migrație în determinarea căruia intervin și alte variabile în afara celor economice. Este adevărat că deplasarea sat-oraș nu poate fi privită ca o simplă problemă de alegere individuală, ci trebuie considerată un element esențial al trecerii de la societatea rurală, tradițională, la cea industrială, modernă. Sociologii și economiștii au accentuat rolul determinant al transformărilor structurale asupra mobilității spațiale. Mulți dintre ei au comentat îndeosebi importanța noilor oportunități de încadrare în muncă în zona de destinație⁶. Dar schimbarea rezidenței nu se produce întotdeauna sub presiuni de natură economică. O mulțime de variabile situaționale, psihosociale, interacționale, familiale, culturale, personale, ecologice chiar⁷, formează constelația cauzală care declanșează migrația.

II. Cauzele migrației sat-oraș

Analiza tradițională a cauzalității migrației sat-oraș operează, în general, fie cu dihotomia *push-pull*, care semnifică o dublă determinare a transferului demografic (o *respingere rurală*, precum și o *atracție urbană*), fie cu liste de cauze și condiții în prezența cărora survine procesul de mobilitate. Exponenții primei direcții consideră că decizia de migrare este rezultatul acțiunii unui complex de factori având o valoare negativă (dacă aparțin mediului de plecare) sau una pozitivă (dacă aparțin mediului de primire). Persoanele mobile renunță la vechiul cadru de viață devenit indezirabil și optează pentru o nouă rezidență dominată de anumite „atracții”. Actul migrațional apare ca o simplă rezultantă a unui joc fortuit de „repingeri” și „atracții”, ceea ce introduce în teoria „*push-pull*” o anumită notă de mecanicism. Tot astfel, raportarea sporadică la schimbările structurale din zonele de migrație nu îngăduie o viziune dialectică asupra legăturilor complexe dintre mobilitatea spațială și contextul ei demoeconomic și sociocultural.

În ciuda acestor limite, teoria *push-pull* s-a impus deoarece reprezintă o abordare explicativă accesibilă, lipsită de complicațiile matematice proprii altor modele și ușor de aplicat unor realități sociale diferite.

Listele de cauze și condiții favorizante ale migrației — întâlnite frecvent în literatură — urmăresc o sumarizare pe cât posibil completă a

⁵ C. Murgescu, C. Grigorescu, G. Retegan, Vl. Trebici, *Influențe ale procesului de industrializare asupra mobilității sociale în Teorie și metodă în științele sociale*, vol. III, București, Edit. politică, 1966, p. 44.

⁶ v. Carter Goodrich, *Migration and Economic Opportunity*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1962; M.V. Daragan, *Economic Development and Internal Migration*, în *Proceedings of the World Population Conference, Belgrade 1965*, United Nations, New York, 1967; Gilbert L. Rutman, *Migration and Economic Opportunities in West Virginia*, în „*Rural Sociology*”, vol. 35, nr. 2, 1970.

⁷ J. Wolpert, *Migration as an Adjustment to an Environmental Stress* în „*Journal of Social Issues*”, nr. 22, 1966; Herbert H. Karp, K. Dennis Kelly, *Toward an Ecological Analysis of Intermetropolitan Migration*, Markham Publishing Co., Chicago, 1971.

factorilor care concură, într-un fel sau altul, la apariția și dinamica acestui proces. Capacitatea explicativă redusă a acestor veritabile inventare se demonstrează prin nivelul inferior de generalizare, ca și prin imposibilitatea de a extrapola afirmațiile teoretice asupra unor mișcări migratorii necercetate încă. Fiind rodul unei multitudini de abordări sociologice, diferite ca ipoteze de lucru și tehnici de cercetare, asemenea liste sînt extrem de utile mai ales analizelor secundare.

Donald J. Bogue a enumerat 50 de elemente determinante ale migrației, grupate în trei categorii⁸: *a.* situații stimulatoare (absolvirea studiilor, căsătoria, plecarea în armată ș.a.); *b.* factori legați de alegerea destinației (prezența prietenilor, atracția pentru comunitatea respectivă, costul deplasării ș.a.); *c.* condiții socioeconomice care afectează migrația (industrializarea, dezvoltarea construcțiilor, ridicarea nivelului de viață ș.a.).

Interferența criteriilor și lipsa unui cadru coerent de analiză cauzală nu conferă acestei liste decît o valoare ilustrativă. Sumarizarea factorilor demografici (stare civilă), economici (declin financiar), socio-culturali (modele maritale, grad de toleranță intergrupală), sociopsihologici (instabilitate), politici (opresiune), ecologici (dezastre naturale) trebuie să fie dublată de generalizări profitabile sub aspect științific, trecînd astfel de la simpla explicare a deplasărilor individuale la înțelegerea mobilității ca proces social.

O analiză detaliată a determinantelor migrației întreprinde Pierre Merlin care respinge dihotomia *factori atractivi* — *factori repulsivi*⁹, propunînd cinci cauze principale: condițiile economice, dezvoltarea transporturilor, evoluția structurilor agricole, aspirația spre independență a migranților și ocaziile.

Stagnarea economiei rurale, insuficiența venitului obținut din agricultură, posibilitățile limitate de mobilitate și ascensiune profesională, insecuritatea locului de muncă și caracterul neregulat al activităților agricole reprezintă principalele condiții economice favorizante. Abolirea distanțelor, extinderea rețelei de drumuri și modernizarea transporturilor contribuie, de asemenea, la intensificarea tendinței de exod. Aici Merlin amintește un efect secundar generat de acțiunea acestor factori: facilitățile în materie de transport au condus nu numai la plecări în masă, ci și la disocierea zonelor de muncă și de domiciliu. A apărut posibilitatea de a lucra în mediul urban fără a abandona satul și foarte mulți țărani vizitează zilnic orașul, dar nu-și schimbă reședința. Această populație de navetisti reprezintă un element de stabilitate în comunitatea rurală. Pe de altă parte, anumite preocupări culturale de tip citadin o fac mai permeabilă la influențele conținutului modern al culturii și mai dispusă la schimbările modului de viață tradițional din zona de origine. Referindu-se la evoluția structurilor agricole, Pierre Merlin relevă rolul favorizant pe care-l au anumite mutații în caracterul proprietății și în gradul de atractivitate al ocupațiilor agricole.

Aspirația spre independență a persoanelor mobile se impune ca un factor cauzal de prim rang, mai ales în cazul migrației tineretului. Deși, în ultimul timp, s-a atins un nivel rezonabil de confort rural, tendința de

⁸ Donald J. Bogue, *Internal Migration*, in *The Study of Population*, ed. by Philip Hauser and Otis D. Duncan, University of Chicago Press, 1959, p. 499—501.

⁹ Pierre Merlin, *L'exode rural*, Paris, PUF, 1971.

plecare nu se diminuează. Acest lucru arată că trebuie luate în considerare și rațiunile noneconomice. Viața rurală pare a avea, mai ales pentru tineri, un orizont închis care nu suscită deloc entuziasmul. De fapt, „migrația semnifică un tip de aventură, în tot cazul ea reprezintă noutatea”¹⁰.

Ocaziile reprezintă anumite circumstanțe particulare, cum ar fi, de pildă, satisfacerea serviciului militar, care-l proiectează pe individ în afara mediului familiar și îl supun unor influențe exterioare, stimulându-i dorința de a duce o viață mai agreabilă, de a profita de atracțiile urbane, de a trăi într-un cadru avantajos, dinamic și elevat. Dacă această „deschidere” spre exterior survine la o vîrstă tină există toate șansele ca propensiunea spre migrare să domine universul aspirațiilor într-o măsură atât de mare, încît planurile personale de viitor nu mai sînt structurate decît în funcție de actul plecării la oraș. Așa s-a întîmplat cu serviciul militar „element principal al destăranizării”¹¹ care, fără a fi o cauză propriu-zisă a exodului rural, a furnizat un oportun prilej de abandonare a satului.

O altă ocazie exploatată din plin este filiera creată de migrații stabiliți deja la oraș. Inițial, ei servesc drept sursă de informații, devenind ulterior o utilă rețea de primire și intrajutorare. Numai 16 la sută din totalul migraților anchetați de Pierre Merlin nu cunoșteau pe nimeni la destinație.

Dintre cercetătorii români în materie de migrație amintim pe Ion Aluș care stabilește patru grupe de „argumente” în favoarea părăsirii satului¹²: de ordin tehnic (lipsa mecanizării îi îndepărtează pe locuitorii zonelor rurale de activitățile agricole), economic (venituri inferioare în raport cu posibilitățile de la oraș, dezvoltarea redusă a rețelei comerciale și a serviciilor din sat), cultural (capacități inferioare de satisfacere a nevoilor culturale) și legate de posibilitățile restrînse de mobilitate profesională și socială în perimetrul rural. Concomitent, „pătrunderea unor noi nevoi”¹³ și aspirații către confortul urban provoacă o recrudescență a migrației, mai ales în rîndul tineretului.

Se mai pot reține „tipologia inductorilor migrației” alcătuită de Vasile Miftode¹⁴: I. Cauze (factori materiali, socioeconomi); II. Incitații (pozitive sau negative); III. Motivații (factori psihologici, afectivi), precum și contribuțiile Mariei Fulea, autoarea unei liste a motivațiilor sociale și economice ale migrației forței de muncă din C.A.P.¹⁵. În aceeași ordine de preocupări, Andrei Stănoiu a evidențiat două categorii de factori care influențează decizia de migrare spre oraș¹⁶. Este vorba, pe de o parte, de coordonatele dezvoltării socioeconomice a satului, iar pe de altă parte, de situația personală a viitorilor migrați.

¹⁰ *Ibidem*, p. 41.

¹¹ *Ibidem*, p. 43.

¹² Ion Aluș, *Phénomènes migratoires dans deux zones rurales de la Roumanie*, în „*Studia universitatis Babeș-Bolyai. Series Sociologia*”, Cluj, 1971.

¹³ *Ibidem*, p. 32.

¹⁴ Vasile Miftode, *Migrațiile și dezvoltarea urbană*, teză de doctorat, B.C.U., 1975.

¹⁵ Maria Fulea, *Motivații sociale și economice ale migrației forței de muncă din C.A.P.*, în „*Viitorul social*”, nr. 1, 1972.

¹⁶ Andrei Stănoiu, *Mobilitatea structurilor demografice a populației din zona Teiu-Argheș*, în „*Viitorul social*”, nr. 2, 1972.

Sociologul Dumitru Sandu a arătat într-un studiu ¹⁷ că intensitatea procesului de mobilitate spațială poate varia în funcție de caracteristicile comunității de origine. Într-adevăr, între dorința de migrare și gradul de satisfacție, față de zona de pornire există o relație directă. Dacă oamenii percep propria comunitate ca fiind lipsită de oportunități, ei vor fi din ce în ce mai puțin mulțumiți de mediul social sau de ambianța rezidențială.

Nu mai sînt necesare alte exemplificări pentru a releva inconvenientul principal al soluției „enumerative”. Într-adevăr, cît de lungă trebuie să fie lista cauzală pentru a subsuma absolut toate determinantele obiective și subiective ale migrației? Oricît de insistent ar fi demersul științific, tratarea exhaustivă rămîne un deziderat, căci omisiunile sînt inevitabile. Problema este de a înlocui orice enumerare posibilă cu o explicație mai generală care să circumscrie multitudinea motivațiilor individuale și să surprindă condițiile sociale, culturale și economice ale procesului de mobilitate.

Înainte de a avansa o asemenea idee explicativă, trebuie să menționăm trei cerințe metodologice esențiale în studiul migrației. Este vorba, în primul rînd, de introducerea unei delimitări între cauze și motive. Frecvent, anumite motive invocate de subiecți au fost analizate drept cauze datorită unei încrederi exagerate în capacitatea persoanelor mobile de a-și explica propriul comportament migrațional. Foarte mulți cercetători au crezut că întrebarea „de ce ați plecat la oraș?” ajută la elucidarea cauzelor, în timp ce ea soliciă de fapt doar motivele deplasării. Acestea din urmă pot să nu aibă nici o legătură cu elementele de schimbare sau conjuncturile favorabile migrației. „Motivele oferite de migranți — arată Calvin Goldscheider — ne spun ce factori au intrat în decizia de migrare, nu de ce oamenii migrează”¹⁸. De aceea, cauzele rezultă nu din prelevarea unor opinii asupra actului migrațional, ci din analiza condițiilor comune reunite atunci cînd intervine mobilitatea spațială și absente atunci cînd acest lucru nu se produce.

Se știe că subiecții nu reușesc întotdeauna să precizeze rațiunile care-i pun în mișcare, oferind de multe ori informații eronate, dar, în schimb, cunosc mult mai bine motivele altora. De aceea întrebarea „de ce ați plecat la oraș?” va fi reformulată astfel: „mai mulți oameni pleacă la oraș, stabilindu-se acolo; de ce credeți că fac asta?”

În al doilea rînd, nu trebuie uitată diferența dintre cauzele directe și cele indirecte. Studiul mobilității spațiale trebuie să se extindă și asupra condițiilor care, fără a interveni nemijlocit în etiologia procesului, exercită o acțiune favorizantă. Astfel, disponibilitățile rezidențiale, facilitățile de transport, absolvirea unei școli sînt exemple de cauze indirecte. Absența interdicțiilor de mișcare reprezintă, în același mod, o conjunctură prielnică dar nu și suficientă.

Faptul că migrația este un proces colectiv care implică însă decizii individuale introduce a treia exigență metodologică: distincția între nivelul de abordare macrosocial și cel microsocioal. La primul nivel se studiază cauzele generale ale mobilității cum ar fi avîntul industrial,

¹⁷ Dumitru Sandu, *Comunitatea rurală — cadru de analiză și determinare a mobilității rezidențiale*, în „Viitorul social”, nr. 2, 1977.

¹⁸ Calvin Goldscheider, *Population, Modernization and Social Structure*, Boston, Little, Brown and Co., 1971, p. 37.

atractivele urbane, insatisfacțiile asociate cu zona de origine etc. Al doilea nivel evidențiază gradul de evaluare subiectivă a posibilităților de deplasare, modul în care indivizii răspund la acțiunea factorilor externi, măsura în care aspirațiile individuale concordă cu anumite presiuni obiective.

III. Migrația tineretului ca aspirație spre succes social

Cercetările noastre din ultimii ani privind migrația tineretului spre orașe au evidențiat și ele importanța hotărâtoare a factorului economic în apariția acestui proces, acordând în același timp o atenție deosebită condițiilor nonmateriale¹⁹.

Schema cauzală obținută în urma unei anchete sociologice efectuată în județele Brăila și Alba circumscribe următoarele categorii de factori:

A. economici

1. *atracția economică exercitată de zona urbană*: a. existența unei retribuții superioare la oraș; b. obținerea unui program de muncă regulat în tot cursul anului; c. existența unui sistem de asigurări sociale superior organizat în mediul urban; 2. *deficiențe și insatisfacții economice prezente în zona rurală*: a. situația economică necorespunzătoare a unor C.A.P. ca urmare a eficienței relativ reduse a activităților agricole; b. aplicarea uneori neadekvată a sistemului stimulativ de plată a muncii agricole;

B. socio-culturali

1. *posibilități de promovare socială limitate în mediul rural*; 2. *decalaj între standardul de viață în zona rurală și cea urbană*; 3. *condiții și dotări culturale insuficiente în mediul sătesc, posibilități restrânse de petrecere a timpului liber*; 4. *posibilități sporite în centrele urbane de continuare a școlarizării și profesionalizării*;

C. psihologici

1. *orientarea aspirațiilor tineretului către condiția urbană*; existența unui curent de opinie favorabil orașului; 2. *conștientizarea elementelor de prestigiu social oferite de exercitarea unei meserii neagricole într-un centru urban*; 3. *tendința tinerilor de a se elibera de sub normele riguroase ale controlului social din comunitatea rurală*.

Pentru mulți dintre tineri, strămutarea la oraș semnifică fie prilejul eliberării de sub tutela părintească, fie ocazia unei binevenite schimbări, fie pur și simplu o „aventură”. Se înțelege că ritmul rapid de industrializare a multiplicat brusc șansele de afirmare socioprofesională a tineretului de la sate. Dinamica exodului este funcție de caracterul și amplasarea acestor șanse. Ele nu rezidă numai în asigurarea oportunităților de încadrare, ci presupun crearea unor condiții de afirmare multilaterală a potențialului economic, cultural, demografic, social și politic al migrantilor, de utilizare completă a resurselor de muncă și creativitate transferate în mediul urban. De aceea, mobilitatea spațială nu rămâne o simplă „formă adaptativă de comportament prin care tineretul părăsește zonele cu

¹⁹ vezi studiile noastre: *Elemente calitative în analiza migrației tineretului*, în „Revista de statistică” nr. 4, 1974, *Migrația tineretului ca schimbare socială*, în „Muncă, motivație, integrare profesională”, CCPT, București, 1975 și *De ce pleacă tinerii din sat?*, în *Tineretul și modernizarea satului*, CCPT, București, 1976.

oportunități educaționale și ocupaționale marginale sau inadecvate și pleacă la oraș²⁰. Ea devine o componentă esențială a strategiei de viață a tinerei generații rurale pentru care abandonul satului este sinonimul reușitei sociale. Nu trebuie să se creadă însă că absența unui plan de migrație ascunde resemnare, pasivitate și pesimism. De vreme ce zona rurală oferă anumitor tineri modele eficiente și atrăgătoare de succes social, plecarea le va părea acestora la fel de inadmisibilă precum altora renunțarea la migrație. În sat nu intervine nici un fel de diminuare a calității umane, ci o selecție normală în funcție de localitățile unde tinerii descoperă posibilități de afirmare în plan profesional, politic, cultural, familial etc. Atunci când zona de succes social coincide cu zona de origine, migrația nu se produce. Dimpotrivă, atunci când cele două zone diferă, mobilitatea este inevitabilă. Plecarea din sat se explică, așadar, nu prin prezența unor calități deosebite, ci prin localizarea diferită a zonei de succes social. Aceste calități nu determină migrația, dar pot facilita descoperirea și cunoașterea modelelor de reușită socială. Migrația nu este în exclusivitate exodul oamenilor înzestrați, căci selecția nu se realizează în funcție de capacități, ci în funcție de aspirații.

Aproape toți migranții anchetați au declarat că, în ciuda unor prefaceri vizibile în aria sătească, sint copleșiți de senzația unui accentuat imobilism rural (caracterizat, în principal, prin introducerea lentă a noului) căreia îi contrapun — preferind-o — imaginea unui oraș tumultuos, cu o dinamică socioculturală superioară.

În sfârșit, se pare că în condițiile existenței unui curent de opinie favorabil orașului, decizia de migrare este, de multe ori, reflexul sentimentului de apartenență la anumite grupuri sau generații mai predispuse la mobilitate. Se ajunge astfel la migrații fortuite care nu mai sint precedate de formularea explicită a unor aspirații personale spre succes social, ci se datoresc spiritului imitativ sau presiunii grupului. Dorința de a avea în continuare contacte sociale și relații interpersonale cu indivizi de aceeași vîrstă, prieteni sau colegi de școală care se pregătesc să părăsească satul, reflectă de fapt nevoia de afirmare în planul comunicării umane. Atîta vreme cît satisfacerea acestei nevoi nu se mai poate realiza în aria de origine, plecarea la oraș rămîne unica soluție.

S-a observat, de asemenea, că tendința de migrare înregistrează valori mai ridicate în cazul tinerilor care nu s-au născut în localitățile incluse în eșantion. Acest lucru demonstrează că probabilitatea de a apela la mobilitate este funcție de experiența migrațională. Dealtfel, subiecții care au mai migrat cel puțin o dată beneficiază într-o măsură considerabil sporită (în comparație cu nonmigranții) de atitudinea favorabilă a familiei față de eventualitatea unei noi mișcări.

Antecedentele urbane ale tinerilor au și ele o mare importanță, întrucît frecvența contactelor cu orașul, legăturile cu prietenii citadini, depistarea unor noi oportunități conduc ușor la ideea că numai migrația condiționează reușita socială.

²⁰ John N. Rieger, *Geographic Mobility and the Occupational Attainment of Rural Youth: A Longitudinal Evaluation*, în „Rural Sociology”, vol. 37, nr. 2, 1972.

În cadrul cercetărilor privind cauzele migrației tineretului spre orașe am utilizat ipoteza *push-pull* pentru a pune în evidență factorii de respingere și atracție aparținând atât comunității rurale, cât și mediului urban:

Mediul	Rural	Urban
Factori de		
Respingere	1. viața culturală 2. munca agricolă 3. condițiile de trai	1. poluarea atmosferică și fonică 2. aglomerația 3. relațiile umane
Atracție	1. ambianța sătească 2. prezența familiei 3. gospodărie personală	1. facilități culturale 2. avantaje economice 3. standard de viață

Factorii de respingere rurală au predominat doar în 17 la sută din cazurile anchetate, ceea ce denotă o atracție puternică din partea orașului. La concluzii similare a ajuns Guy Porcher care a studiat exodul migranților din zona pariziană²¹, conchizând că atracția capitalei eclipsează repulsia față de condițiile necorespunzătoare din provincie.

Teoria *push-pull* prezintă dezavantajul că nu arată de ce sub acțiunea acelorași factori unii oameni pleacă, iar alții rămân. În plus, din tabel rezultă că „atracțiile” (dreapta jos) sînt de fapt reversul „respingerilor” (stînga jos), ceea ce nu ajută prea mult la elucidarea determinantelor mobilității.

Nici simpla enumerare a factorilor care intră în decizia de plecare, nici prezentarea elementelor de respingere rurală și atracție urbană nu lămurește pe deplin cauzalitatea migrației tineretului spre orașe. Analiza trebuie ridicată la un nivel de generalitate superior, postulîndu-se că *plecarea tinerilor la oraș se datorește aspirației lor spre succes social*. Migrația nu poate fi privită doar ca o consecință a diferențelor în dezirabilitatea economică a localităților; ea este ocazia unei afirmări multilaterale în spațiul social de la destinație. Migranții nu sînt niște oameni care caută pur și simplu un loc de muncă (mulți dintre ei au la plecare antecedente ocupaționale în aria rurală), ci persoane dornice de o împlinire socială greu sau imposibil de realizat în comunitatea de origine. Numai o mică parte din cei stabiliți la oraș ar reveni în satele de baștină dacă acolo s-ar ivi oportunități de muncă. Deocamdată, cele mai multe și mai atrăgătoare modele de succes social se află în mediul urban, iar tineretul a descoperit acest lucru.

În ceea ce privește motivele invocate de către subiecți, ele nu explică decît parțial cauzalitatea procesului. Majoritatea celor anchetați prezintă răspunsuri vagi și generale, cum ar fi: „să muncesc”, „la studii”, „din motive familiale” etc. care ajută prea puțin la clarificarea proceselor sociopsihologice implicate în hotărîrea de plecare. Pe de altă parte, în condiții similare unii subiecți declară că nu vor părăsi zona de origine, iar alții preferă să plece cît mai repede. Dacă decizia de migrare este răs-

²¹ Guy Porcher, *Le peuplement de Paris: origine régionale, composition sociale, attitudes et motivations*, Paris, P.U.F., 1964.

punsul la un set complex de determinanți, rămâne de lămurit în ce moment predispoziția spre mișcare se transformă în hotărîre fermă de transfer. Acest moment pare să intervină atunci cînd un șoc mai puternic distruge modelul rutinier al vieții individuale, evident în prezența incitațiilor la plecare. Există, cu alte cuvinte, niște praguri personale care permit actualizarea aspirațiilor și intențiilor de mișcare. A ajunge mai devreme sau mai târziu dincolo de un asemenea prag depinde nu numai de presiunea factorilor sociali care impun, sau cel puțin recomandă migrația ca pe o alternativă posibilă, ci și de motivația individuală a celor care descoperă că modelul lor de succes social este tangibil numai prin intermediul mobilității.

Faptul că tinerii acced relativ repede la condiția de migrant, suportînd uneori cu dezinvoltură neplăcerile asociate acesteia, este și urmarea poziției ocupate în cadrul comunității rurale care acționează ea însăși ca un factor de migrație. Gradul redus de inerție, absența unor legături durabile cu mediul de origine, setea de noutate și neastîmpărul specifice vîrstei, toate acestea fac din tineret categoria demografică cea mai predispusă la mișcare.

Aspirațiile spre succes social individualizează pregnant persoanele migrante: ele își stabilesc o strategie proprie de reușită, exprimă atitudini specifice față de populația mobilă, față de cei rămași în sat sau față de orășeni, reușind să se afirme ca unități autonome în raport cu grupul social de apartenență și ca ființe emancipate în raport cu familia de origine. Elemente ca „independență”, „emancipare”, „opțiune personală” acționează foarte puternic în cazul tineretului influențînd rata migrației într-o măsură uneori mai mare decît rațiunile economice și materiale predominante la alte grupe de vîrstă. Se înțelege că insuficiența oportunităților de încadrare în activitățile rurale îi orientează pe tinerii disponibili spre orașe. Este știut, de asemenea, că spațiul de alegere profesională și socială este fatalmente limitat în mediul sătesc. Dar aceste inegalități de dezvoltare au caracterizat întotdeauna evoluția celor două tipuri de comunitate. Rezultă de aici că aflulul masiv al populației tinere spre orașe, înregistrat în ultimul deceniu, se explică apelînd nu numai la anumite variabile consacrate (demografice, economice, sociale) ci și la altele, mai puțin utilizate, dar la fel de relevante (psihologice, culturale).

Odată cu schimbarea rezidenței, cele trei elemente ale mișcării — decizia de migrare, momentul plecării și destinația — sînt selectate în funcție de anumite situații obiective sau de unele răspunsuri subiective la aceste situații. Se poate chiar avansa ipoteza existenței unui interval de timp anterior plecării, marcat de o restructurare psihologică și normativă a personalității tînărului, proces care premerge luarea deciziei de migrare. Este de presupus că în această perioadă gradul de inserție socială în comunitatea de origine cunoaște o anumită tendință regresivă. În plan atitudinal, această restructurare se traduce printr-un dezinteres cvasitotal față de activitatea și solicitările instituțiilor rurale, situație observată și de noi în cursul cercetărilor.

Toate aceste constatări conduc la concluzia că o politică realistă în materie de migrație trebuie să urmărească îndeosebi rîspîndirea și egalizarea șanselor de succes social în toate zonele, cu scopul de a atenua tendințele de mobilitate excesivă și de a permite afirmarea socială a tineretului în comunitatea de origine.